

NACRT ZAKONA O KULTURNIM DOBRIMA CRNE GORE (Mart, 2009)

K O M E N T A R

Autor: *Katarina Nikolić*, arhitekta konzervator

Datum: 25. Maj. 2009.g.

Član 1	Treba da glasi: "Ovim Zakonom se uređuje zaštita, očuvanje i <u>korišćenje</u> kulturnih dobara."
Član 2	Termin ne treba da bude „stvar“ nego „dobro“
Član 3	Ne postoji termin „Lista svjetske kulturne i prirodne baštine“ već „Lista Svjetske baštine“ ili „Lista Svjetskog nasljeđa“.
Član 5	Nedostaju „univerziteti“ kao centri proučavanja i obrazovanja kadra za zaštitu kulturnih dobara
Član 6	Ne pominje se „obaveza istraživanja“ kao način zaštite kulturnih dobara; Podsticanje i „ <u>pomaganje</u> “ nevladinih organizacija i privatnih inicijativa, „ <u>kroz</u> “: – <u>Edukaciju stručnog kadra</u> ¹ , – <u>Istraživanja</u> , – <u>Primjenu konzervatorskih principa i metoda</u> . Objekti u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra ne mora se smatrati kulturnim dobrom.
Član 11	1) Zaštita kulturnih dobara obuhvata vršenje propisanih upravnih, <u>istraživačkih</u> i stručnih <u>konzervatorskih</u> mjera i radnji, u skladu sa <u>principima</u> konzervatorske struke; 12) Valorizacija je naučna i stručna ocjena svojstava, osobnosti vrijednosti, izvornosti (autentičnosti) i značaja stvari, odnosno nekog dobra, radi utvrđivanja statusa 14) ova definicija ništa ne znači. Trebalo bi da bude: konzervatorska osnova ² „Studija zaštite kulturnih dobara“ ili „konzervatorska studija“ je dokument na osnovu koga se vrši urbanističko i prostorno planiranje određenog prostora koji u svom obuhvatu ima nepokretna kulturna dobra; 15) Menadžment plan je strateški dokument kojim se dugoročno uređuje upravljanje, zaštita, promocija i korišćenje kulturnih dobara; 18) Kulturni pejzaž je prostor koji je interakcijom prirode i ljudskog djelovanja u određenom vremenskom razdoblju dobio izražene kulturne vrijednosti; 22) Dosije kulturnog dobra čini sva poznata i dostupna dokumentacije o kulturnom dobru;

¹ Podvučeni dio teksta, treba dodati u predloženi tekst nacrtu zakona

² Precrtani dio teksta treba izbrisati iz predloženog teksta nacrtu zakona

	<p>23) Preventivna zaštita obuhvata konzervatorske i sanacione mjere kojima se obezbeđuje privremena zaštita i/ili fizički opstanak integralnog dobra, svih njegovih dijelova, njegovog sadržaja i zaštićene okoline, do sprovođenja</p> <p>35) termin „spomenička djelatnost“ više ne može da postoji, jer više nema spomenika kulture; treba da bude „djelatnost zaštite kulturnih dobara predstavlja vršenje istraživanja, zaštite i promocije kulturnih dobara koja ima za cilj njihovo očuvanje i prenošenje budućim generacijama u izvornom obliku“;</p> <p>48) treba da piše: „Javna ustanova za zaštitu kulturnih dobara je pravno lice koje osniva država ili opština i vrši djelatnost zaštite kulturnih dobara poštujući i primjenjujući principe i metode konzervatorske struke.“</p>
Član 12	<p>Kategorizacija kulturnih dobara nije logična. Treba da stoji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pojedinačna kulturna dobra (građevine, utvrđenja, brodovi, avioni) – zbirna kulturna dobra ili kulturno-istorijska cjelina (selo, naselje, grad), – kulturno-istorijska područja, – kulturni pejzaž (treba da ima kategorizaciju)
Član 15	<p>Termin koji je već duže vrijeme u upotrebi glasi „kulturni pejzaž“, a ne kulturni predio.</p> <p>Kulturni pejzaž može imati 3 kategorije:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. KP koji je u potpunosti formirao čovjek (parkovi, vrtovi, bašte, isl.) 2. KP koji je nastao kombinovanim djelovanjem prirode i čovjeka 3. KP na koji je samo djelimično uticao čovjek <p>Paleontološki prostor nije kulturni pejzaž, jer je paleontologija nauka koja se bavi proučavanjem fosilnih ostataka životinja i biljaka. To je prirodna kategorija, a ne kulturna.</p> <p>Mjesto sa etnološkim i toponimskim sadržajem takođe nije kulturni pejzaž.</p>
3.	Nematerijalna kulturna dobra - nedostaje definicija
Član 20	Toponim nije kulturno dobro
Član 23	Treba da piše “prethodna zaštita”
Član 28	<p>Kriterijumi za utvrđivanje kulturne vrijednosti su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Vrsta vrijednosti (istorijska, umjetnička, društvena, naučna, ekonomska, i dr.) – stepen vrijednosti (na pr. izražena, značajna, izrazita) – autentičnost ili izvornost – cjelovitost ili stepen očuvanosti – rijetkost
Član 39	Treba da se zove „KD od izuzetnog značaja“ ili „KD od posebnog značaja“
Član 40	Ne postoji kategorija „međunarodna zaštita“; ova dobra spadaju u član 39 - dobra od izuzetnog značaja

Član 65	Treba dodati „KD ne smije se koristiti za borbene ciljeve i nad njim se ne smiju preduzimati bilo kakve mjere represije. Takodje, u KD se ne smiju deponovati, sakrivati ili čuvati municija, borbena sredstva i sl. Kao ni ljudstvo koje iz njega vrši borbena dejstva, jer u tom slučaju ono automatski gubi status KD”.
Član 71	Ne pominju se djela savremene umjetnosti
Član 99	Treba reći: ”U svim slučajevima obavezno je prije izrade konzervatorskog projekta izvršiti sva potrebna istraživanja“.
Član 107	Nosilac odobrenja za arheološka istraživanja može biti samo pravno, a nikako fizičko lice.
Član 113	Strane naučne i stručne ustanove samo u saradnji sa domaćim pravnim i fizičkim licima koja imaju <u>arheološku licencu</u> .
Član 128	Termin koji je već u upotrebi je „Konzervatorska studija“, a ne „konzervatorska osnova“ Stav 5 - treba da piše „Ako za određeno područje koje je upisano u Registar KD nije izrađena konzervatorska studija, obrađivač plana je dužan da stopira sve aktivnosti na izradi planskog dokumenta dok se ovakva studija ne uradi.“ 2) Nigdje ne postoji definicija poima „preventivno-tehničke mjere zaštite“ 5) ovo je prirodna kategorija I nije predmet ovog zakona
Član 129	Ne postoji jasna definicija Menadžment plana 4) nigdje ne postoji definicija pojma “integralna zaštita” Nigdje ne postoji definicija pojma “tradicionalni ambijent”; nisu propisane mjere kojima se registruje I štiti tradicionalni ambijent
Član 131, stav 2	<u>Ako se u toku izrade planskog dokumenta na bilo koji način utvrdi da se privredno društvo iz stave 1 ne pridržava konzervatorske studije, Uprava je u obavezi da o tome u pismenoj formu i u roku od 7 dana obavjesti obrađivača plana.</u> <u>Ako se nakon završetka planskog dokumenta na bilo koji način utvrdi da se obrađivač nije pridržavao konzervatorske studije, Uprava je u obavezi da odbaci predmetni planski document, tj. da ga ocjeni kao neprihvatljiv.</u>
Član 132	Ovaj član je besmislen I može biti osnova za manipulaciju. Za izvođenje radova na nepokretnom kulturnom dobru ili za izgradnju objekata kojima se narušava integritet NKD Uprava izdaje posebne uslove.???!!! Naprijed je rečeno da se ne mogu vršiti nikakvi radovi na KD ili u njegovoj blizini koji narušavaju njegove kulturne vrijednosti. Ovaj član treba brisati.
Član 139	Planovi zaštite donose se prije, a ne za vrijeme ratnog ili vanrednog stanja. Svako KD mora da ima izrađen plan zaštite po metodologiji koja usklađena sa međunarodnim standardima.
	Poglavlje “3. Mjere interventne zaštite” treba da se zove „Konzervatorske mjere“ ili „Konzervatorski radovi“ U ovom poglavlju treba napraviti razliku između izrade konzervatorskih

	<p>projekata I izvođenja konzervatorskih radova</p> <p>Treba da postoje dvije licence:</p> <ul style="list-style-type: none"> – licenca (ovlašćenje) za izradu konz projekata – licenca (ovlašćenje) za izvođenje konz radova <p>obe licence mogu da dobiju, tj. Obe vrste radova mogu da rade samo PRAVNA LICA, a nikako fizička.</p>
Član 140	Mjere IZ su konzervacija, adaptacija I druge radnje I aktivnosti (koje su to radnje I aktivnosti?) kojima se zadržava ili mijenja postojeće stanje.
Član 147	<p>Naziv člana treba da bude “Tradicionalne tehnike, zanati i materijali”</p> <p>Kada se pokaže da primjena tradicionalnih tehnika, zanata i materijala ne može da obezbijedi sigurnost tj. statičku ili drugu bezbjednost KD, treba primjeniti slične tehnike, zanate i materijale koji neće imati dugoročno negativne posljedice po KD I koje zadovoljavaju standarde o trajnosti, nivou toksičnosti, radioaktivnosti, i sl. Primjena savremenih materijala i tehnika mora biti jasno naglašena i dokumentovana na odgovarajući način.</p>
Član 148	Treba da piše: “ Mjere interventne zaštite tj. konzervatorski radovi mogu se sprovesti isključivo na osnovu konzervatorskog odobrenja tj. Konzervatorske dozvole i odobrenog konzervatorskog projekta.
Član 149	<p>Konzervatorske projekte ne može da izrađuje Državni arhiv.</p> <p>KP mogu da izrađuju javne ustanove za zaštitu KD i druga pravna i fizička lica koja imaju konzervatorsku licencu.</p>
Član 150	Stručnu kontrolu konzervatorskog projekta može da vrši javna ustanova za zaštitu kulturnih dobara ili drugo pravno (ali ne i fizičko) lice koje ima licencu i koje nije učestvovalo u procesu izrade konz projekta. Ovo nije posao Uprave, ona izdaje konz dozvolu, a ne može isto pravno lice da vrši i kontrolu i da izdaje odobrenje. Pogledati sličan primjer u Zakonu o uređenju prostora i izgradnji objekata.
Član 151	Da bi bilo jasnije, član treba da se zove „Dozvola za vršenje konzervatorskih radova“ ili „Konzervatorska dozvola“ po uzoru na Građevinsku dozvolu.
Član 153	<p>Treba da se zove: „Licenca za izvođenje konzervatorskih radova“.</p> <p>Sprovođenje mjera interventne zaštite tj. konzervatorske radove mogu da vrše SAMO PRAVNA LICA koja imaju licencu za sprovođenje mjera interventne zaštite tj. konzervatorskih radova.</p>
Član 154	<p>Treba da se zove „Uslovi za dobijanje licence za izvođenje konz radova“</p> <p>Interventne mjere zaštite tj. konzervatorske uslove mogu da sprovedu SAMO PRAVNA LICA.</p>
Član 155	<p>Nije jasno za šta se izdaje konzervatorska licenca, tj. kome se izdaje.</p> <p>Treba da postoji konz licenca za fizičko i za pravno lice, tj. za projektanta i za firmu.</p> <p>„Ispit za konzervatorsku licencu“ sada se zove „Stručni konzervatorski ispit“ kao što postoje i drugi stručni ispiti na pr. iz oblasti arhitekture, građevinarstva, i dr.</p>

Član 157	<p>Konzervatorski nadzor ne treba da vrši Uprava.</p> <p>Vrši ga pravno ili fizičko lice koje ima licencu za izradu konz projekata i licencu za izvođenje konz radova.</p> <p>Konz nadzor ne može da vrši lice koje je učestvovalo u procesu izrade konz projekta.</p>
Član 167	<p>Treba da se zove „Čuvanje i korišćenje dokumentacije o KD“ i treba da sadrži odredbe o čuvanju dokumentacije od požara, u slučaju rata, zemljotresa, i sl.</p>
Član 168	<p>„Min, Uprava, Državni arhiv i javne ustanove dužne su sa saraduju sa NVO koje se bave pitanjima kulturne baštine (termin „kulturna baština“ se ovdje prvi put pominje, i nije objašnjen).</p> <p>Ako se kaže šta im omogućavaju, treba reći i šta im onemogućavaju. Na pr. da li mogu da rade konzervatorske projekte? Da li mogu da izvode konzervatorske radove? Da li mogu da dobiju licence? Itd. Ovo treba reći jasno, jer su NVO pravna lica na koja mogu da se odnose sve prethodne odredbe zakona.</p>
Član 171	<p>Već je rečeno da ako se ukida pojam „spomenici kulture“ ne može više da postoji ni termin „Spomenička djelatnost“. Treba da stoji „djelatnost zaštite kulturnih dobara“.</p> <p>Termini „israživanje“ i „proučavanje“ imaju isto značenje.</p> <p>Na kraju stava 1, treba dodati i „<u>izradu projekata i studija</u> i sprovođenje propisanih mjera zaštite“.</p> <p>Iz svega prethodno iznesenog slijedi da sva pravna lica a ne samo javne ustanove mogu da vrše spomeničku djelatnost. Zašto neko drugo pravno lice ne bi moglo da vrši istraživanja, izradu studija (sada ih već rade, na pr. Univerzitet CG i NVO) ili nominovanje KD? Već je rečeno da mjere zaštite mogu da sprovede sva pravna lica. Ovaj član je nejasan i kontradiktoran.</p>
Član 173	<p>Nije jasno šta podrazumjeva termin „stručni poslovi“. Prvi put se pominje u ovom zakonu i nije nigdje objašnjen.</p>
Član 176	<p>Ovaj član je vrlo nejasan.</p> <p>Stručna zvanja ne mogu da se dobiju samo polaganjem stručnog ispita. Mora da postoje i neke reference, godine rada u struci, i sl.</p> <p>Zvanja viši istraživač (koji je sadašnji ekvivalent ovog zvanja?), itd.... dodjeljuje se licu koje ima:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) odgovarajuće stručno zvanje, 8 godina radnog iskustva <u>na poslovima zaštite KD</u>, i reference o praktičnom doprinosu razvoju spom djelatnosti (šta podrazumjeva „referenca o praktičnom doprinosu razvoju kult djel“? da li su to istraživanja? Ili konz projekti? Ili konz radovi? Koliko takvih referenci treba da se ima? 2) magisterij <u>u oblasti zaštite KD</u> (arhitektura, istorija umjetnosti, i dr.), pet godina rada <u>na poslovima zaštite KD</u>, 3) doktorat <u>u oblasti zaštite KD</u> (arhitektura, istorija umjetnosti, i dr.) i pet godina rada <u>u na poslovima zaštite KD</u>, <p>Ovdje nije jasno da li se ovo odnosi na stari sistem obrazovanja, ili na Bolonjski. Ovdje treba napraviti distinkciju.</p>

Član 207	Ovdje jasno kaže da će novi sistem institucija imati samo Upravu i jednu Javnu ustanovu za obavljanje spomeničke djelatnosti, ali ne kaže šta će koaj obavljati. Takođe nije objašnjeno koja institucija će biti zadužena za zaštitu područja Svjetskog nasljeđa Kotor a i Durmitora, kao i svih drugih budićih područja Svjetskog nasljeđa. Stav 3 jasno kaže da se osnivanjem Uprave ukidaju Republički i Regionalni zavod kao i CAI.
Član 211	Danom stupanja na snagu ovog zakona nema potrebe da prestane da važi Zakon o obnovi spomeničkog područja Kotor a.
	Ovaj zakon od dana stupanja na snagu do osnivanja svih institucija, dobijanja licenci, izrade svih podzakonskih akata treba da ima definisane i neke prelazne odredbe. U suprotnom funkcionisanje službe zaštite biće potpuno blokirano.

ZAKLJUČAK

1. Promjena naziva zakona iz „Zakon o zaštiti spomenika kulture“ u „Zakon o kulturnim dobrima“ imala je za cilj je da se njime obuhvate i zaštite i one vrste nasljeđa koje nisu spadale u kategoriju „spomenik kulture“. Generalno, promjenom termina „spomenik kulture“ u „kulturno dobro“ nije se ustvari nista promjenilo. I dalje imamo Registar koji sadrži samo dio nasljeđa Crne Gore. Zato smatram da u zakon treba uvesti termin „kategorisana“ i „nekategorisana“ kulturna dobra. Kategorisana kulturna dobra će se popisivati i unositi u Registar, a za nekategorisana (na pr. pojedinačni objekti kao katuni, vodenice, stari mostovi, istorijski putevi i trase, vrtovi, parkovi i bašte, groblja, pijace i sl.) treba da podležu opštim principima zaštite, tj. da se propisno dokumentuju i da se njihova zaštita iako nisu upisani u Registar vrši u skladu sa opštim principima zaštite.
2. Predloženi nacrt zakona nema jasan koncept, niti viziju daljeg razvoja sistema zaštite kulturnog nasljeđa u Crnoj Gori. Predloženim nacrtom uvode se novi mehanizmi kao što su (kulturni pejzaž, menadžment plan, licence, i sl.), ali njihova uloga je ili neprecizna ili netačna.
3. Pojmovi koji se već više od 30 godina koriste u konzervatorskoj praksi u Crnoj Gori (kao što su studija graditeljskog nasljeđa, konzervatorski radovi, i dr.) zamenjuju se novim pojmovima čije značenje i uloga nisu precizno definisani.
4. Nacrt zakona nije precizan u dijelu koji se odnosi na tretman kulturnih dobara u prostornim i urbanističkim planovima. U ovoj oblasti ostavljeno je mnogo prostora za manipulaciju.
5. Nacrt zakona nigdje ne pominje obavezu istraživanja, kao jednu od mjera zaštite.
6. Ne pominje se obuka stručnih kadrova, koji su već godinama jedan od glavnih problema sistema zaštite, saradnja sa univerzitetima iz zemlje i inostranstva, kao ni razvoj i unapređenje konzervatorske struke.

7. Koncept Svjetskog nasljeđa tj. područja koja su upisana na UNESCO-ovu Listu Svjetskog nasljeđa nije jasno definisan, a njegova uloga, mehanizmi zaštite i način upravljanja ovim područjima nisu objašnjeni.
8. Nedovoljno je objašnjen novi koncept organizacije službe zaštite, te uloge dve nove institucije koje se predviđaju ovim nacrtom.

Generalni zaključak svega prethodno iznesenog, je da je predloženi nacrt zakona nejasan, neprecizan i neprimjenljiv, te da suštinski ne predstavlja napredak u odnosu na važeći zakon. Njegovim eventualnim usvajanjem neće biti moguće riješiti nijedan od glavnih problema sa kojim se suočava sistem zaštite kulturnog nasljeđa u Crnoj Gori, kao što su zaštita kulturnog pejzaža i prostora uopšte, nekontrolisana urbanizacija, očuvanje izvornosti i integriteta spomenika i spomeničkih područja, mehanizmi istraživanja, zaštite, prezentacije i korišćenja kulturnih dobara, koji svakodnevno narušavaju i umanjuju vrijednosti kulturnog nasljeđa u Crnoj Gori.

Autor:

Katarina Nikolić, arhitekta konzervator
NVO PROJEKTOR - Centar za kulturno nasljeđe

Kontakt:

A: Seljanovo bb, 85320 Tivat

T: 032 660 205

F: 032 660 206

E: katarina.nikolic@t-com.me